

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF BIOLOGICAL AND MEDICAL

ISSN 2224-5308

Volume 2, Number 314 (2016), 197 – 199

**NURSING PROCESS BASED ON THE PRINCIPLES
OF EVIDENCE-BASED MEDICINE**

G. A. Tursynbayeva, B. U. Abdukarimov

International Kazakh-Turkish University named by Kh. A. Yesen, Turkestan, Kazakhstan.
E-mail: dene-tarbiesi@mail.ru

Keywords: nursing, nursing process, evidence-based medicine, nursing research, clinical issue.

Abstract. The role of nurses in the development of health systems is of paramount importance, their role is not limited to the adoption of the decision regarding the patients in routine daily practice, the formulation of nursing diagnosis and the five phases of the nursing process. This article describes the nursing research, nursing possession of new methods of scientific research to improve sestrinkoy care based on evidence-based medicine.

ӘОЖ 614.253.52:616-07

**ДӘЛЕЛДІ МЕДИЦИНА ҚАҒИДАЛАРЫНА
НЕГІЗДЕЛГЕН МЕЙІРБИКЕЛІК ҮРДІС**

Г. А. Тұрсынбаева, Б. У. Абдукаримов

К. А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-турк университеті, Түркістан, Қазақстан

Түйін сөздер: мейірбике ісі, мейірбикелік үрдіс, дәлелді медицина, мейірбикелік зерттеулер, клиникалық сұрап.

Аннотация. Денсаулық сактау жүйесінің дамуында мейірбике қызметкерлерінің қосатын ролінің маңызы зор, оған күнделікті тәжірибеде кездесетін науқастардың ерекшеліктеріне байланысты мейірбикенің қабылдайтын шешімін, жүргізетін мейірбикелік диагностиканы, бес кезеңді мейірбикелік үрдісті жатқызуға болады. Бұл макалада мейірбикелік көмек көрсетудің сапасын жоғарлатудағы дәлелді медициналың қағидаларына негізделген мейірбикенің жаңа әдістердің енгізу мен игерудегі ғылыми ізденісі мазмұндалған.

Мәселенің өзектілігі. Мейірбикелік үрдіс – нақты жағдайда науқастың қажеттіліктерін қанағаттандыру мен тәуелсіздігін қамтамасыз ету мақсатында ұйымдастырылатын, мейірбикенің дәлелді медицина қағидалары негізінде кезеңдік түрде жүргізілетін тәжірибелік күтімнің ғылыми тәсілі.

Мейірбикелік үрдіс мейірбикенің техникалық түрдегі дайындығын ғана емес, науқасты жеке тұлға ретінде қабылдауды қамтамасыз етеді. Мейірбикелік үрдіс негізгі 5 кезеңнен (Sharon Nigemeier, K. Burger, Monika Habermann L.R.) тұрады: мәселелерді анықтау, диагноз қою, жоспарлау, енгізу мен бағалау.

Бірінші кезеңде мейірбике науқас туралы толық мәлімет жинаумен қатар, зерттеу әдістері арқылы мәселені бағалайды. Бұл кезеңде науқастың нағыз және жасырын мәселелері айқындалады. Соған байланысты науқас күтімінде қажеттілік ұғымына үлкен мән беріледі. Отандық және шетел әдебиет көздерінде мейірбикелік үрдісті жүзеге асыруда A. Maslow (1943, p. 370) ұсынған адамның негізгі қажеттіліктері көлтірілген.

Екінші кезең мейірбикелік диагностика. Мейірбикелік диагностика – мейірбике тексеру жүргізу нәтижесінің негізінде айқындалған науқастың денсаулық жағдайы. Диагностика тек науқастың

ауыр халін көрсетіп қоймай, ауруды тудырған басқа да мәселелерді анықтайды: қорқыныш, дұрыс тамақтанбау, отбасындағы шиеленістер. Сонымен қатар, мейірбике диагнозы дәрігер диагнозынан ерекшеленеді, мейірбике диагнозы деңсаулық пен сырқатқа бағытталса, дәрігердің – ауруларды анықтайды. Тәуелсіз мейірбике тәжірибесі шенберіндегі науқастың мәселелері мейірбикелермен емделеді, дәрігер диагнозында мәселелер біріншілік емдеуге бағытталады. Мейірбике диагнозы күннен күнге өзгеруі мүмкін, ал дәрігер диагнозы өзгеріске ұшырамайды.

Багалау мен диагностика нәтижесінде мейірбике науқасқа қысқа және ұзак мерзімді қолжетуге болатын, ешемді мақсаттарды белглейді, науқастың қажеттілігін қанағаттандыратын көмекті мейірбике жоспарлайды – бұл үшінші кезең. Мейірбикелік күтімді жоспарлауға, науқасты тәсектен орындыққа күніне үш рет ауыстырып отыру, шиеленісті - кенес беру арқылы шешу, тиімді ем арқылы ауыру сезімін азайту, науқасқа, туыстарына психологиялық демеуді қамтамасыз ету.

Науқас қутімі тиісті жоспар бойынша жүзеге асырылады, сондықтан госпитализация кезінде науқастар үшін емнің үздіксіз жүргізуі толық қамтамасыз етілуі керек. Мейірбикелік күтім жоспарына қатысушылардың қызметі науқас жағдайын өзгерту немесе жақсартуға бағытталуымен қатар, науқас мониторингісі – төртінші кезеңді құрайды.

Бесінші кезеңде мейірбике қолжеткен мақсаттардың нәтижелерін бағалайды, науқастың мүмкін болған ақырын анықтайды және оны мейірбикелік сырқатнамага немесе бақылау картасына тіркейді: науқас жағдайының жақсаруы, қалпына келуі, немесе науқас жағдайының нашарлауы, қайтыс болуы. Соғыс жағдайда, яғни сауықтыру мақсаттарына қол жеткізілмесе, мейірбикелік үрдіс қайтадан қайталанады.

Мейірбикелік іс анықтамасы мейірбике тәжірибесінің шекара аймағын айқындаиды. Соған байланысты мейірбикелердің халықаралық көнессінің [1] негізгі анықтамасы бойынша мейірбике және тәжірибе – бұл мүмкіндігенше нақты берілген жағдайдайры жоғарғы стандарттарға сәйкес мейірбикенің көрсететін күтімі.

Дәлелдерге негізделген медицинадағы мейірбикелік үрдіс Торонто қаласының Мак Мастер университетті Канада ғалымдарымен 1990 жылы ұсынылған дәлелді медицина концепциясынан бастау алған [2].

Дәлелдерге негізделген мейірбикелік тәжірибе кең ұғымда қолданылады. Бұл жағдайда науқастардың қажеттіліктерін ескере отырып, шешім қабылдауда ең үздік нәтижелерді жеке тәжірибемен қолданған жағдайдаған, дәлелдерге негізделген мейірбикелік тәжірибе деп атауға болады. Дәлелдерге негізделген мейірбике тәжірибесі келесі алгоритм тізбегінен тұрады:

- науқастың белгілі бір жағдайдағы немесе мәселелеріне қатысты сұрақты құрастыру;
- берілген сұраққа жауап табуға болатын ғылыми зерттеулер нәтижелеріне жүйелі іздеу жүргізу;
- науқас мәселесінің шешіміне әсер ететін, берілген зерттеулердің дәлелдерін, басқа ақпараттардың нәтижелерімен салыстыру;
- дәлелдерге негізделген мейірбикелік көмек көрсетуге қатысты шешім қабылдау;
- қабылданған шешімдердің нәтижелерін бағалау.

Мейірбике тәжірибесінде науқас деңсаулық жағдайына қатысты мәселелер дәлелдерге негізделіп, шешім қабылдағанда көптеген кедергілерге кездеседі: мейірбикелердің медициналық ақпараттар көзін, интернет желісін қолданудағы білімі мен қабілетінің аздығы, мәліметтердің электрондық көзінің колжетімділігінің болмауы, мәліметтерді баспаға шығарудағы тілдік кедергілер [3, 4].

Ғылыми зерттеулердің нәтижелігі зерттеу сұрағының қаншалықты сапалы құрылғанына байланысты, сондықтан бұл сұрақ мейірбикеге берілген мәселе бойынша өзекті тақырыптағы әдебиеттерді табуға және талдауға, зерттеулерде қандай әдістер арқылы мәліметтердің жиналатынын және талданатынын көрсетеді. Зерттеу сұрағы – бұл қазіргі уақытта сұрақ түрінде құрастырылған, жауабы мейірбикеге клиникалық мәселені шешуге көмектеседі. Сұрақ мәселені айқындаітын қысқа әрі нақты болуы тиіс. Сұрақтың құрылуды зерттеу үрдісі кезінде мейірбике қандай мәліметтер жинайттынына және қандай зерттеу сапалық не сандық түрін қолдануға мүмкіндік береді. Зерттеу сұрағының негізгі ақпараттар көзінде медициналық көмек көрсетудегі мейірбикелердің клиникалық тәжірибесі, мейірбикелердің басқа медицина қызметкерлерімен қарым-қатынасы кезінде анықталатын мәселелері, баспаға шықкан әдебиеттер мен сыртқы кездерден алынған ұсыныстар жатады. Зерттеу сұрағының құрылуды келесі кезеңдерден тұрады:

1. Науқастар тобының ерекшелігіне байланысты мәселе аймагын анықтау;
2. Мәселеге байланысты бірнеше сұрақтарды тіркеу;
3. Сұрақты айқындау жөне ондағы мәселелерді іріктеу;
4. Мейірбике қызметіндегі қойылған сұрақтың маңыздылығын айқындау;
5. Өзінің емдеу мекемесі шегінде сұраққа жауап табуға болатын мәліметтерді айқындау;
6. Сұрақты тексеру мүмкіндігі [5].

Қазіргі кездегі ақпараттар ағымының көбеюі, өз кезегінде электрондық ақпараттар жүйесінің қорын құруға септігін тигізеді. Соған байланысты мейірбике ісіне арналған ақпараттар қорла-рының саны артуда.

Мейірбике ісі бойынша ақпараттарды біріншілік (жеке зерттеулер мәліметтері) және екіншілік (жалпы сын пікір түріндегі жүйелі шолулар, сапасы жоғары зерттеулердің нәтижелері) ақпараттар коры деп қарастырады. Біріншілік негізгі ақпараттар қорына CINAHL, MEDLINE, EMBASE көз-дері жатса, екіншілікке - Evidence-Based Nursing, Кокрандық кітапхана (The Cochrane Library), Clinical Evidence көздері жатады. Дәлелдерге негізделген мейірбикелік үрдіс бойынша ақпараттық іздеу жүйелік әдісті, шетел тілін білуді, тиісті ақпарат қорын таңдауды талап етеді [6].

Қорытынды. Дәлелді медицина қағидаларына негізделген мейірбикелік зерттеулердің ілгері дамуы мен мейірбикелік күтім сапасын жоғарлатуы үшін мейірбикелер ғылыми зерттеу жұмысын жүргізуіндегі негізгі қағидалары мен әдістемелері туралы өз білімдерін жетілдірумен катар, алынған зерттеудің нәтижелерін өз тәжірибесінде енгізе білуі керек.

ӘДЕБІЕТ

- [1] Обуховец Т.П. Основы сестринского дела: практикум. – Изд. 14-е, стер. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2013. – 59 с.
- [2] Guyatt G., Cairns J., Churchill D. et al. Evidence-based medicine. A new approach to teaching the practice of medicine // JAMA. – 1992. –268 р.
- [3] Ciliska D. Evidence-based nursing: how far have we come? What's next? // Evid. Based Nurs. – 2006. – Р. 38-40.
- [4] Sackett D.L., Straus S.E., Richardson W.S. et al. Evidence-based medicine: how to practice and teach EBM. – 2nd ed. – Edinburgh: Churchill Livingstone, 2000. – 35 р.
- [5] Путеводитель читателя медицинской литературы. Принципы клинической практики, основанной на доказанном / Под ред. Г. Гайята, Д. Ренни. – М., 2003. – 382 с.
- [6] Основы доказательной медицины. Триша Гринхальх. – М., 2004. – 240 с.

REFERENCES

- [1] Obukhovets T.P. Osnovy of nurse business: practical work. Izd.14-e, I have erased. Rostov-on-Donu: Phoenix, 2013. 59 p.
- [2] Guyatt G., Cairns J., Churchill D. et al. Evidence-based medicine. A new approach to teaching the practice of medicine // JAMA. 1992. 268 p.
- [3] Ciliska D. Evidence-based nursing: how far have we come? What's next? // Evid. Based Nurs. 2006. R. 38-40.
- [4] Sackett D.L., Straus S.E., Richardson W.S. et al. Evidence-based medicine: how to practice and teach EBM. 2nd ed. Edinburgh: Churchill Livingstone, 2000. 35 p.
- [5] Guide of the reader of medical literature. The principles of the clinical practice based on proved / Under edition of G. Gayat, D. Rennie. M., 2003. 382 p.
- [6] Fundamentals of evidential medicine. Trisha Grinkhalkh. M., 2004. 240 p.

СЕСТРИНСКИЙ ПРОЦЕСС ОСНОВАННЫЙ НА ПРИНЦИПАХ ДОКАЗАТЕЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ

Г. А. Турсынбаева, Б. У.Абдукаrimов

Международный казахско-турецкий университет им. Х. А. Ясави, Туркестан, Казахстан

Ключевые слова: сестринское дело, сестринский процесс, доказательная медицина, сестринские исследования, клинический вопрос.

Аннотация. Роль медсестер в развитии системы здравоохранения имеет огромное значение, их роль не ограничивается только принятием решений касательно пациентов в обычной повседневной практике, постановкой сестринского диагноза, и пятью этапами сестринского процесса. В этой статье описаны сестринские исследования, владение медсестрами новых методов научного поиска для совершенствования сестринской помощи на основе доказательной медицины.

Поступила 05.04.2016 г.